

De nieuwe Rode Lijst Dagvlinders

De vorige Rode Lijst is alweer tien jaar oud. Het ging toen al niet zo best met onze dagvlinders. Inmiddels is de nieuwe Rode Lijst klaar. Hoewel enkele soorten vooruitgingen, is voor de meeste de situatie er alleen maar slechter op geworden...

Wat en hoe?

Het doel van een Rode Lijst is het identificeren van bedreigde soorten. Deze vragen extra aandacht van beleid en beheer om de achteruitgang te stoppen. De Rode Lijst is een publicatie van de rijksoverheid waarin gesignaleerd wordt hoe het gaat met een bepaalde soortgroep: welke soorten zijn bedreigd (of zelfs verdwenen) en welke niet. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft De Vlinderstichting verzocht de lijst van 1995 te actualiseren - iets wat elke tien jaar dient te gebeuren. Het resultaat is inmiddels goedgekeurd door de begeleidingscommissie. In een Rode Lijst worden de soorten toegedeeld aan een van de Rode Lijst-categorieën:

- Verdwenen soorten: minimaal tien jaar geen voortplanting in Nederland
- Bedreigde soorten (verdeeld over ernstig bedreigd, bedreigd, kwetsbaar en gevoelig)

Op de Rode Lijst worden geen soorten opgenomen die behoren tot de categorieën 'thans niet bedreigd' en 'niet beschouwd' (gasten die zich niet regelmatig in ons land voortplanten).

Bescherming

Ook zijn Rode Lijsten een prima instrument om de voorkeuren bij de natuur- en soortbescherming te toetsen en soortgroepen en landen onderling te vergelijken. Daartoe is het natuurlijk wel nodig dat de Rode Lijsten op dezelfde manier gemaakt worden. Binnen Nederland coördineert het Ministerie van LNV de Rode Lijsten. Buiten Nederland is de methode van de IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) de meest gangbare. Daardoor kunnen Nederlandse Rode Lijsten onderling wel vergeleken worden, maar vergelijking met het buitenland is lastiger. Voor dit verhaal beperken we ons tot de 'echte' Nederlandse Rode Lijst, volgens de methode van het ministerie van LNV dus.

Criteria

De Rode Lijst-categorie waarin een soort uiteindelijk terechtkomt, wordt bepaald door een combinatie van zeldzaamheid en trend. 'Ernstig bedreigd' zijn soorten die zeer sterk zijn afgenomen en daardoor zeer zeldzaam zijn. 'Bedreigd' en 'kwetsbaar' zijn soorten die matig tot

Kars Velling

Keizersmantel: verdwenen uit Nederland.

sterk zijn afgenomen en daardoor (vrij) zeldzaam zijn. 'Gevoelig' zijn soorten die óf sterk zijn afgenomen óf zeer zeldzaam zijn. De overige soorten zijn 'thans niet bedreigd', maar daartoe kunnen wel soorten behoren die onze aandacht verdienen, omdat ze zeldzaam zijn óf omdat ze wat zijn afgenomen.

Tekst:

Chris van Swaay
De Vlinderstichting

Stand van zaken

De zeldzaamheid van een soort kunnen we gelukkig goed vaststellen dankzij u, de vrijwilligers van De Vlinderstichting, die jaarlijks vele duizenden waarnemingen van vlinders doorgeven. Niet alleen voor de verspreidingsatlas, maar ook voor de Rode Lijst zijn deze waarnemingen onmisbaar. Voor de zeldzamere soorten (denk aan de pimpernelblauwtjes of de veenvlinders) weten we zelfs redelijk precies hoeveel vlinders er daadwerkelijk gevlogen hebben.

Voor de trend willen we een vergelijking maken met 1950. Voor de periode vanaf 1992 hebben we de precieze trends van het Landelijk Meetnet Vlinders (dankzij het wekelijks tellen van honderden van u). Maar van 1992 terug naar 1950 is een stuk lastiger, omdat er toen veel

A new Red List for butterflies

Red Lists have to be updated every ten years, and as the previous Red List for butterflies of the Netherlands was published in 1995, a new one has been made. As the current method for evaluating species differs, the 1995 data had to be re-evaluated to make comparison of the lists possible. During the last ten years, the status of Dutch butterflies has considerably worsened. Although *Maculinea teleius* and *M. nausithous* are back in the Netherlands, *Limenitis populi* and *Coenonympha arcania* have become extinct. More species are now threatened, with more of them critically endangered, such as *C. tullia*, *Hipparchia statilinus* and *Apatura iris*. Furthermore, fewer species can be considered as of least concern. Even common species are less common than before. Since 1992, only six species have increased, among which *Leptidea sinapis* and *Pararge aegeria*, but thirty-one species are declining. Ending on a positive note, the author mentions that *Papilio machaon* and *Polygonia c-album* are expanding their range, and that butterflies have captured the attention both of policy makers, and those working in the field, including the hundreds of volunteers who gather data.

De Rode Lijsten worden opgesteld volgens een standaardprotocol en zijn daardoor vrij van allerlei politieke, beleidsmatige en juridische invloeden. Dit is de grote kracht van de Rode Lijsten. Het zijn pure, gestandaardiseerde feiten. Alleen hierdoor kunnen ze een belangrijke basis vormen voor het natuurbeleid en, in het verlengde daarvan, mogelijk ook in het beleidsinstrumentarium, zoals de wet- en regelgeving. Door de periodieke herziening geven ze een indicatie van de ontwikkelingen binnen de soortgroepen waarvoor ze zijn opgesteld en de noodzaak en urgentie om voor bepaalde soorten maatregelen te nemen. Dit maakt prioritering mogelijk. Zo vormen de soorten van de Rode Lijsten in de categorieën 'bedreigd' en 'ernstig bedreigd', samen met de soortenlijsten van de Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Flora- en faunawet, de basis voor het nieuwe, in ontwikkeling zijnde, actieve soortenbeleid.

Ron Ravesteijn

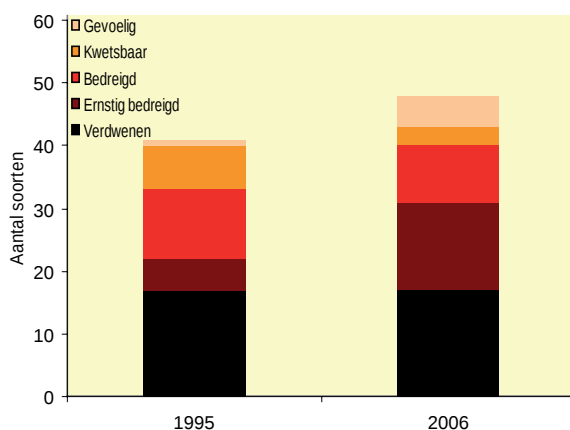
Beleidsmedewerker Directie Natuur, team Soorten

minder 'gevlinderd' werd. Wel verzamelde de heer Lempke in die tijd al actief waarnemingen bij vlindersaars in het land, om ze te gebruiken voor zijn trekvlinderoverlagen en catalogus. Maar de meeste waarnemingen komen uit vlindercollecties. Het verzamelen van vlinders was in die tijd nu eenmaal de meest gangbare manier van 'vlinderen'. Toch worden er tegenwoordig in drie maanden net zoveel waarnemingen online doorgegeven via Landkaartje (ook u kunt meedoen: www.vlinder-net.nl/landkaartje), als in de hele periode 1940-1960. Dankzij de hulp van Arco van Strien van het CBS hebben we toch een goede trendberekening kunnen maken voor alle soorten.

48 soorten (68%) van de dagvlinders staan op de nieuwe Rode Lijst (zie tabel). Hij kan als volgt worden samengevat:

- 17 soorten zijn verdwenen, waaronder moerasparelmoervlinder en zilverstreephooibeestje.
- 14 soorten zijn ernstig bedreigd, waaronder kleine heivlinder en bruin dikkopje.
- 9 soorten zijn bedreigd, zoals gentiaanblauwtje en zilveren maan.
- 3 soorten zijn kwetsbaar, namelijk bont dikkopje, bruine vuurvlinder en kleine parelmoervlinder.
- 5 soorten zijn gevoelig, waaronder heideblauwtje en heivlinder.

Van de beschouwde soorten gelden 23 vlinders (32%) als 'thans niet bedreigd', zoals bruin zandoogje, de drie 'witjes' en zelfs de koninginnenpage. Daarnaast zijn er 37 soorten niet beschouwd, waaronder trekvlinders als de atalanta en distelvlinders, zwervers als de koningspage en exoten als het geraniumblauwtje.

Figuur 1: vergelijking van de rode lijsten van 1995 en 2006.

Verandering

Een snelle blik op de vorige rode lijst uit 1995 laat ook 23 'thans niet bedreigde' soorten zien. Niet zoveel veranderd dus? Dat klopt niet helemaal. De methodes waarmee beide Rode Lijsten zijn gemaakt komen namelijk niet precies overeen. Om een goede vergelijking mogelijk te maken, is de Rode Lijst uit 1995 opnieuw gemaakt, maar dan met precies dezelfde methode als die van 2006. Wat zien we dan (figuur 1):

- Het aantal verdwenen soorten is gelijk gebleven. Weliswaar verdwenen grote ijsvogelvlinder en tweekleurig hooibeestje uit ons land, de twee pimpernelblauwtjes kwamen terug.
- Er zijn veel meer 'ernstig bedreigde' soorten gekomen. Zo ging het met veenhooibeestje, kleine heivlinder en grote weerschijnvlinder de laatste tien jaar erg slecht.
- Het totaal aantal 'bedreigde, kwetsbare en gevoelige' soorten bleef min of meer gelijk. De soorten die zijn doorgeschoven naar 'ernstig bedreigd' zijn vervangen door soorten die in 1995 nog niet bedreigd waren.
- Het aantal 'thans niet bedreigde' vlinders nam flink af van 29 naar 23 soorten.
- Eén soort is een nieuwe standvlinder in ons land, en deed in 1995 nog niet mee: het boswitje.

Behalve de twee pimpernelblauwtjes ging geen enkele soort naar een minder bedreigde categorie.

Het gaat dus helemaal niet goed met onze dagvlinders, en zelfs duidelijk slechter dan in 1995. Voor wie de resultaten van het Landelijk Meetnet Vlinders regelmatig volgt, zal deze conclusie niet nieuw zijn. Sinds 1992 zijn slechts zes soorten toegenomen (waaronder het boswitje en bont zandoogje), zes soorten blijven stabiel en van vijf soorten is de trend onzeker. Maar liefst 31 soorten gaan achteruit. Een deel van deze soorten staan nu nog te boek als 'thans niet bedreigd', maar we zien nu toch veel minder dagpauwogen, zwartsprietdikkopjes en argusvlinders dan tien jaar geleden. Zijn dit de nieuwe kandidaten voor de Rode Lijst 2016?

Positief

Is er dan alleen maar slecht nieuws?

Nee, er zijn ook positieve dingen te melden, zowel in het klein als in het groot:

- Dwergblauwtje en klaverblauwtje proberen de laatste jaren terug te komen in ons land, maar echt vaste voet hebben ze nog niet gekregen.
- De koninginnenpage en gehakelde aurelia breiden zich steeds verder naar het noorden uit.
- Er is steeds meer aandacht bij terreinbeheerders voor vlinders.
- Vrijwilligers doen belangrijk werk, niet alleen door het doorgeven van waarnemingen, maar ook door te helpen bij het beheer, zoals in de succesvolle 'blauwe brigades'.
- En in het groot: ook in het beleid is meer aandacht voor vlinders, als belangrijke indicatoren voor de kwaliteit van onze natuur.

Met uw hulp kunnen we verder werken aan het behoud van onze vlinders in Nederland.

Verdwenen uit Nederland: 17 soorten

dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon ssp. acteon</i>
groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
grote ijsvogelvinder	<i>Limenitis populi</i>
kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius ssp. sertorius</i>
keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus ssp. semiargus</i>
moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia ssp. aurinia</i>
purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
rode vuurvinder	<i>Lycaena hippothoe ssp. hippothoe</i>
rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
vals heideblauwtje	<i>Plebeius idas ssp. idas</i>
woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
zilvestreephooibeestje	<i>Coenonympha hero</i>
zilervlek	<i>Boloria euphrosyne</i>

Kars Veling

Bont dikkopje: kwetsbaar

Ernstig bedreigd: 14 soorten

bosparelmoervlinder	<i>Melitaea athalia ssp. athalia</i>
bruin dikkopje	<i>Erynnis tages ssp. tages</i>
donker pimperlauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
grote parelmoervlinder	<i>Argynnis aglaja</i>
grote vos	<i>Nymphalis polychloros</i>
grote vuurvinder	<i>Lycaena dispar ssp. batava</i>
grote weerschijnvlinder	<i>Apatura iris</i>
iepenpage	<i>Satyrus w-album</i>
kleine heivlinder	<i>Hipparchia statilinus</i>
pimperlauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
veenbesblauwtje	<i>Plebeius optilete</i>
veenbosparelmoervlinder	<i>Boloria aquilonaris</i>
veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia ssp. tullia</i>
veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>

Bedreigd: 9 soorten

aardbeivlinder	<i>Pyrgus malvae ssp. malvae</i>
bruine eikenpage	<i>Satyrus ilicis</i>
duinparelmoervlinder	<i>Argynnis niobe</i>
gentiaanblauwtje	<i>Maculinea alcon</i>
kleine ijsvogelvinder	<i>Limenitis camilla</i>
kommavinder	<i>Hesperia comma</i>
sleedoornpage	<i>Thecla betulae</i>
spiegeldikkopje	<i>Heteropterus morpheus</i>
zilveren maan	<i>Boloria selene</i>

Kwetsbaar: 3 soorten

bont dikkopje	<i>Carterocephalus palaemon</i>
bruine vuurvinder	<i>Lycaena tityrus ssp. tityrus</i>
kleine parelmoervlinder	<i>Issoria lathonia</i>

Gevoelig: 5 soorten

boswitje	<i>Leptidea sinapis</i>
bruin blauwtje	<i>Aricia agestis ssp. agestis</i>
groot dikkopje	<i>Ochlodes faunus</i>
heideblauwtje	<i>Plebeius argus ssp. argus</i>
heivlinder	<i>Hipparchia semele ssp. semele</i>

Thans niet bedreigd: 23 soorten

argusvlinder	<i>Lasiommata megera</i>
bont zandoogje	<i>Pararge aegeria ssp. tircis</i>
boomblauwtje	<i>Celastrina argiolus</i>
bruin zandoogje	<i>Maniola jurtina</i>
citroenvlinder	<i>Gonepteryx rhamni</i>
dagpauwoog	<i>Inachis io</i>
eikenpage	<i>Neozephyrus quercus ssp. quercus</i>
geelsprietdikkopje	<i>Thymelicus sylvestris</i>
gehakkelde aurelia	<i>Polygonia c-album</i>
groentje	<i>Callophrys rubi</i>
groot koolwitje	<i>Pieris brassicae</i>
hooibeestje	<i>Coenonympha pamphilus</i>
icarusblauwtje	<i>Polyommatus icarus</i>
klein geaderd witje	<i>Pieris napi ssp. napi</i>
klein koolwitje	<i>Pieris rapae</i>
kleine vos	<i>Aglais urticae ssp. urticae</i>
kleine vuurvinder	<i>Lycaena phlaeas ssp. phlaeas</i>
koevinkje	<i>Aphantopus hyperantus</i>
koninginnenpage	<i>Papilio machaon</i>
landkaartje	<i>Araschnia levana</i>
oranje zandoogje	<i>Pyronia tithonus</i>
oranjetipje	<i>Anthocharis cardamines</i>
zwartsprietdikkopje	<i>Thymelicus lineola</i>